

Ralph Wallenborn

Peter Winchs "The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy". Hoe verhoudt zich de filosofie tot de andere wetenschappen?

Essay

YOUR KNOWLEDGE HAS VALUE

- We will publish your bachelor's and master's thesis, essays and papers
- Your own eBook and book - sold worldwide in all relevant shops
- Earn money with each sale

Upload your text at www.GRIN.com
and publish for free

Bibliographic information published by the German National Library:

The German National Library lists this publication in the National Bibliography; detailed bibliographic data are available on the Internet at <http://dnb.dnb.de> .

This book is copyright material and must not be copied, reproduced, transferred, distributed, leased, licensed or publicly performed or used in any way except as specifically permitted in writing by the publishers, as allowed under the terms and conditions under which it was purchased or as strictly permitted by applicable copyright law. Any unauthorized distribution or use of this text may be a direct infringement of the author's and publisher's rights and those responsible may be liable in law accordingly.

Imprint:

Copyright © 2013 GRIN Verlag
ISBN: 9783668340541

This book at GRIN:

<https://www.grin.com/document/344377>

Ralph Wallenborn

Peter Winchs "The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy". Hoe verhoudt zich de filosofie tot de andere wetenschappen?

GRIN - Your knowledge has value

Since its foundation in 1998, GRIN has specialized in publishing academic texts by students, college teachers and other academics as e-book and printed book. The website www.grin.com is an ideal platform for presenting term papers, final papers, scientific essays, dissertations and specialist books.

Visit us on the internet:

<http://www.grin.com/>

<http://www.facebook.com/grincom>

http://www.twitter.com/grin_com

Peter Winch – *The Idea of a
Social Science and its Relation
to Philosophy*

Peter Winch, *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, 2008, New York

Ralph Wallenborn

Inhoudsopgave

0. Probleemstelling	3
1. Plaatsbepaling: Peter Winch als taalfilosoof	3
2. Fluctuerende a-prioriteit binnen de filosofische analyse	5
3. De betekenis van Ludwig Wittgenstein.....	6
4. ‘Zinnvolle handelingen’: de betekenis van de sociale context.....	7
5. De mogelijkheid respectievelijk onmogelijkheid van generalisaties	8
6. Alogische en onlogische overtuigingen.....	9
7. De geïnternaliseerde regels van de taal	11
8. Conclusie en samenvatting	11
9. Eindoordeel.....	13
Bronnen:.....	14

0. *Probleemstelling*

In deze bespreking zal ik hoofdlijnen en gedachten van Peter Winch weergeven, zoals uiteengezet in zijn boek *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy* (eerste druk 1958). In de tweede druk gaat aan de verhandeling een citaat vooraf van G.E. Lessing en daarmee lijkt de richting van het onderzoek bepaald: morele handelingen mogen dan wel altijd op elkaar lijken, maar de wijze waarop we hen *benoemen* verschilt in verschillende tijden wezenlijk. Daarmee is de toon gezet en lijkt het ‘speel terrein’ van de zogenaamde menswetenschappen afgebakend.

Winch geeft in zijn traktaat argumenten om de filosofie, qua methodiek, te scharen onder de sociale wetenschappen. Daarbij nemen vooral de rol van de wetenschappelijke benadering alsook de taal een belangrijke plaats in. Zijn basisvraag is: hoe verhoudt zich de filosofie tot de andere wetenschappen?

In eerste instantie zal ik Winchs argumenten op een rijtje zetten, om vervolgens in mijn eindoordeel mijn bevindingen uiteen te zetten. Daarnaast zal ik trachten zijn werk in een filosofische traditie te plaatsen, die de meeste verwantschap met zijn ideeën vertoont. Zowel de traditie die aan hem voorafging, als de traditie waar hij zelf deel van uitmaakte en die hij door zijn werk weer heeft beïnvloed.

Ik zal mijn best doen – in het eindoordeel – om een heel andere weg in te slaan dan Peter Winch. Dat doe ik omdat ik geloof in een interactie tussen de verschillende wetenschapsgebieden en omdat ik zijn uitgangspunt op sommige punten achterhaald vind.

1. *Plaatsbepaling: Peter Winch als taalfilosoof*

In het voorwoord van de tweede druk uit 1990 kijkt Winch terug op de ontvangst van de eerste druk en in zijn uitleg wordt meteen duidelijk waarom hij het verschil maakt tussen ‘redenen’ (“cause”) en “rules” (regels) ; dit onderscheid markeert respectievelijk de natuurwetenschappen en de sociale wetenschappen. De natuurwetenschappen beroepen zich op de notie van de oorzakelijkheid van natuurlijke fenomenen, daarmee een oneindige reeks mogelijke generalisaties suggererend, terwijl de sociale wetenschappen het moeten doen met het onderzoek naar motieven en “*reasons*”. Een zulke benadering is veel minder geschikt om

tot generalisaties in exacte zin te komen, omdat zij zich aan een louter empirische observatie onttrekt.

Het merkwaardige is echter dat ook motieven en “*reasons*” het leggen van causale verbanden mogelijk maken. In beide gevallen is er sprake van het geven van verklaringen, maar de wijze waarop dit gebeurt, is anders. Op dit punt wijst Winch op de overeenkomst met Wittgensteins concept van het ‘taalspel’, omdat hier – anders dan in de natuurwetenschappen – de ambiguïteit van ‘zin’ of ‘betekenis’ prevaleert. Er is geen sprake meer van een vaste oorzaak-gevolg-correlatie, dat wat zich aan betekenis aanbiedt is aan fluctuaties onderhevig en vereist andere beschrijvingsmethoden.

In de inleiding van de *Classic edition* uit 2008 plaatst Raimond Gaita¹ Peter Winch in de traditie van de analytische filosofie die met name de betekenis van taal tot object van studie maakt. Zijn positie wordt afgezet tegen die van de logische positivisten die de taal een cruciale rol hadden toebedeeld.² In tegenstelling tot hen heeft Winch volgens Gaita de ‘parasiterende’ werking van taal willen beschrijven. Vandaar de afkeer van de premissen van het behaviorisme in de sociale wetenschappen, waarbij alles *eenduidig* tot stimulus en respons wordt gereduceerd. Volgens Gaita zou Winch juist de gedachte voorstaan dat het gedrag van mensen al is ‘voorgeprogrammeerd’ door de wijze waarop zij denken en de manier waarop de taal hen stuurt. Dit sluit mechanistische verklaringen van menselijk gedrag uit want in de sociale wetenschappen gaat het om het krachtenspel van taal, context en de daaruit resulterende betekenis horizon. Of om het in de woorden van de uitgever te zeggen: om onszelf te begrijpen is “an effort orientated to objectivity, to seeing things as they are rather than how (...) they appear to us”³.

Die betekenis horizon is in de sociale wetenschappen altijd gestuurd door de taal en daarin vervatte conceptualisering.

¹ R. Gaita was tot 2011 professor voor moraal filosofie aan het King’s college te London. Tegenwoordig werkt Gaita aan de universiteit van Melbourne bij de faculteit rechten.

² Het logisch positivisme zoals dit in de *Wiener Kreis* in de twintiger jaren van de vorige eeuw ontstond en werd uitgewerkt in het boek *Wissenschaftliche Weltauffassung*, legde de nadruk op de empirische toetsing van uitspraken over de werkelijkheid. Tot deze kring wetenschappers behoorden onder andere Ernst Mach, Rudolf Carnap, Moritz Schlick en Otto Neurath. Zij lieten zich inspireren door Bertrand Russell en de jonge Ludwig Wittgenstein.

³ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.XXIX.

2. *Fluctuerende a-prioriteit binnen de filosofische analyse*

Bij de vraag welke plaats de filosofie toekomt in de huidige wetenschap wil Winch het bestaande idee van de filosofie als louter sociale wetenschap bestrijden en ook de aard van de sociale wetenschappen nader definiëren. De kritiek treft vooral “the underlabourer conception”, ontleend aan het voorwoord van Lockes *Essay Concerning Human Understanding* (1690). Hierin wordt de filosofie vooral een assisterende rol toegeschreven; zij dient slechts als methodologische basis voor de andere wetenschappen en heeft geen ander doel dan dat. In de moderne zienswijze zou dit betekenen dat de filosofie het wetenschappelijke discours ‘zuiver’ houdt door begrippen te verhelderen en de andere wetenschappen te filteren van contradicties.

Winch vernieuwt deze zienswijze: de filosofie dient zich juist niet met ‘particuliere’ processen bezig te houden, maar zich te richten op de aard van de realiteit als zodanig. Het blikveld verschuift naar de relatie die ik heb met de realiteit, dus in welke verhouding ik tot haar sta. Die relatie vertaal ik automatisch in een grondpositie die haar uitdrukking vindt in het dagelijkse taalgebruik. Dit is geen empirische maar een conceptuele vraag en beantwoordt daarmee aan de eis van de a-priorische status van de filosofie.⁴ Zodoende kan de filosofie niet meer alleen een ‘dienende functie’ ten behoeve van de andere wetenschappen worden toegedicht.

De manier waarop ik mij verhoud tot de realiteit is onlosmakelijk verbonden aan taal. Aan de ene kant zorgt zij voor toegang tot de werkelijkheid maar tegelijkertijd verspert zij de weg. Op deze plaats citeert Winch T.D.Weldon⁵: niet de wereld is mysterieus maar de ‘excentriciteit van de taal zorgt voor verwarring’⁶. Met deze constatering komt echter de hierboven geformuleerde hoofdvraag van de filosofie – hoe verhoud ik mij tot de wereld? – op losse schroeven te staan. In feite is het probleem nog gecompliceerder: want ook de taal is onderdeel van de wereld, waarmee de mogelijkheid om iets zinnigs over mijn verhouding tot de wereld te zeggen meteen gekoppeld wordt aan het taalgebruik, de manier waarop betekenis gegenereerd wordt.

⁴ De term ‘a-priorisch’ mag hier geenszins kantiaans geduid worden aangezien het niet, zoals in de verdere uitleg zal blijken, om een *universele* aprioriteit gaat, maar een die wordt geschapen door fluctuerende regels en aan verandering onderhevige talige en niet-talige contexten.

⁵ Thomas Dewar Weldon (1896-1958).

⁶ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.12.

Het a-priorische aspect gaat volgens Winch juist in de analyse van Weldon verloren; het gaat in diens verstaan alleen nog maar over de taal en niet meer de 'realiteit'. Voor Winch daarentegen representeert taal altijd al een werkelijkheid, die zich vertaalt in conceptualiseringen, de manieren waarop we op voorhand tegen de werkelijkheid aankijken. Het is dan ook zaak om de implicaties van de concepten die we gebruiken te traceren.⁷

De epistemologische benadering waaraan Winch de voorkeur geeft, kenmerkt zich door een hoge mate van zelfkennis; in hoeverre ben ik mij bewust van de regels die ik naleef? Anders dan de socioloog Durkheim definieert hij sociaal handelen als een gevolg van de ideeën die we hebben over de werkelijkheid. Durkheim, een van de grondleggers van de moderne sociologie, plaatst het individu automatisch in een (sociale) context: de 'sociale cohesie' bepaalt mijn denken over de realiteit en dus ook mijn handelen. Voor Winch is het conceptuele aspect doorslaggevend, voor Durkheim het sociale. Beiden zien echter ondanks de verschillen het belang in van de wisselwerking tussen de mens en zijn omgeving.

3. *De betekenis van Ludwig Wittgenstein*

De taalfilosofie van Wittgenstein is een van groot belang voor Winch.⁸ De relatie tussen taal en werkelijkheid is complex en behoeft voortdurende verheldering (=contextgebonden betekenis). In die relatie kan geen sprake zijn van een vaststaande identiteit, eerder van een 'systematische ambiguïteit'⁹. Hier ligt wederom de nadruk op het *taalgebruik* in plaats van een puur semantische benadering. Het gaat dan ook niet zo zeer om de vraag of we regels *opvolgen*, maar om de vraag of we begrijpen wanneer we regels moeten *toepassen*. In het laatste geval is de noodzaak een regel op te volgen 'intelligibel', dat wil zeggen voor elke taalgebruiker inzichtelijk. Andersom geredeneerd betekent dit dat aan een taal altijd eerst een taalgemeenschap (een reglementering) voorafgaat. Het discours dat zingeving genereert, berust in feite op een sociaal principe, waarin de taal het kristallisatiepunt van onze ervaringen vormt.

Wittgensteins poging om de significantie van de relatie tussen taal en denken te benadrukken heeft 3 oogmerken: het dient de opheldering van de wisselende betekenis (luciditeit), het

⁷ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.17.

⁸ Hierbij moet worden aangemerkt dat hij hierbij met name de latere Wittgenstein navolgt in diens analyse van de taal; elke vaststaande betekenis wordt hierin losgelaten.

⁹ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.25.

verduidelijkt de toepassing van een regel en het laat conclusies over de intersubjectieve betekenis van taaluitingen toe.¹⁰

Met name wat het eerste punt betreft (luciditeit), leunt de opvatting van Winch – in navolging van Wittgenstein – tegen de gedachte aan dat de taal, ook in de filosofie, aan betekenis verliest, als men een vaste betekenis aan haar wil toekennen. De ideaaltypes waarnaar de logisch positivisten op zoek waren, worden hierin afgewezen. Ideaaltypische taal werkt vanuit dit oogpunt altijd vervreemdend en is niet in staat complexe taalstructuren bloot te leggen. Dit denken resulteert uiteindelijk in een minder stringente opvatting van taal en de hieruit voortvloeiende claim op empirisch toetsbare uitspraken over de werkelijkheid. Deze methodologische verschuiving wordt zichtbaar in de zogenaamde *ordinary language philosophy*, een stroming binnen de analytische filosofie.

4. ‘Zinvolle handelingen’: de betekenis van de sociale context

Peter Winch ziet zich telkens weer voor de vraag gesteld in hoeverre de filosofie en de sociologie op elkaar lijken respectievelijk van elkaar afwijken. Op de eerste vraag volgt de stelling dat de filosofie net als de sociologie generaliserende uitspraken hoort te maken over *de aard* van sociale fenomenen. Een andere gelijkenis is dat ‘zin’ in beide disciplines slechts tegen de achtergrond van sociale interactie tot stand komt (niet voor niets spreken we in het Nederlands over *zingevering*). Vervolgens wordt de vraag aan de orde gesteld – via Max Weber en Sigmund Freud¹¹ – of er een verschil kan worden gemaakt tussen zinvol en zinloos handelen. Daarmee komt het zwaartepunt op de ‘zingever’ te liggen in plaats van de context waarin ‘zin’ überhaupt geconstitueerd kan worden.

Alle handelingen die gebaseerd zijn op regulering (‘rituelen’) kunnen in feite als zinvol worden aangemerkt. Dit veronderstelt echter bewustheid van de onderliggende regel bij de zingever. Het is hierbij afhankelijk van de sociale rol of er meer impliciete of expliciete regels aan handelingen ten grondslag liggen.¹² Aangezien menselijk gedrag nooit gereduceerd kan worden tot louter rationele beslissingen en er eerder gesproken kan worden over een wisselwerking tussen passie en rede, is het niet mogelijk die regels in absolute zin te expliciteren.

¹⁰ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.39.

¹¹ Beiden richten zich met name op de *individuele* betekenisgeving (anders dan Durkheim bij wie ‘betekenis’ door de sociale cohesie gegenereerd wordt) en wijzen generaliserende uitspraken over ‘zin’ af.

¹² *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.49.

Winch wijst in dit verband op het verschil met het leerproces van dieren die in staat zijn zich een regel eigen te maken door hem op mechanische wijze op te volgen (gewoonte); bij mensen wordt onder ‘leren’ verstaan dat de regel niet simpelweg wordt gekopieerd maar herkend als zijnde ‘zinnig’ of nuttig (gebruik). En dat wat als zinnig wordt ervaren, vereist reflectie op het eigen handelen.¹³ Dan kan het identiteitsbeginsel waar Wittgenstein naar verwijst (“sameness”) leiden tot zinnig handelen, omdat handelingen pas in gelijkende situaties hun betekenis krijgen. Ook bijsturing van het eigen gedrag kan met het menselijk reflectievermogen verklaard worden. Want het reflecteren op het eigen handelen behelst tevens het kunnen maken van een keus.

5. *De mogelijkheid respectievelijk onmogelijkheid van generalisaties*

De aard van wetenschappelijke generaliseringen die mogelijk zijn in de menswetenschappen worden besproken aan de hand van de bevindingen van J.S. Mill. De sociale wetenschapper gaat daarbij te werk als een meteoroloog: het weer is van zoveel temporele aspecten afhankelijk dat slechts statistische generaliseringen mogelijk zijn. De complexiteit van de variabelen zijn volgens Mill verklaarbaar volgens af te leiden handelingsmaximen van de individuele psychologie (=ethologie). Winch verzet zich tegen deze blikvernauwing. Hij ziet Mill als voorloper van het moderne behaviorisme en volgens hem doet Karl Popper meer recht aan de geschiedschrijving, door de geschiedenis voor te stellen als een serie *trends* in plaats van lineair verlopende processen.

Door de empirische reductie van Mill raakt de filosofie buiten het blikveld van de sociale wetenschappen. Op dit punt grijpt Winch in: het gaat hem om de conceptuele kant van de analyse en niet louter om meetbare getallen (*scheme of concepts*¹⁴). In de sociale wetenschappen draait het niet alleen om het leggen van causale verbanden, maar vooral om het proces van *understanding*, een ‘verstaan’ in ruimere zin. Ook hier verzet Winch zich tegen een te enge definitie van dit verstaan, en wel van een psychologische duiding, waarbij menselijk handelen wordt teruggebracht tot chemische (=lichamelijke), d.w.z. mechanische processen en de wil derhalve is uitgeschakeld. Zo laveert hij tussen de positie van Mill, die alles reduceert tot mentale *drives* – de mens als gewoontedier – en de sociaal psycholoog Newcomb die een eenzijdig fysische superveniëntie – alles is reduceerbaar tot neurologische processen – voorstaat.

¹³ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.59.

¹⁴ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.69.

Het lijkt Winch niet te gaan om het doen van voorspellingen, eerder om achteraf de mens te verstaan vanuit zijn complexe motivaties, met behulp van intersubjectieve interpretaties en niet zondermeer door het blootleggen van causale verbanden.¹⁵ In die zin kan het Engelse woord *rule* hier beter vertaald worden met *regelmatigheid* omdat daarmee recht wordt gedaan aan de wijze van waarheidsvinding in de sociale wetenschappen zoals Winch haar definieert.¹⁶ De deductieve waarde van deze vorm van wetenschapsbeoefening verschilt met die van de natuurwetenschappen. De nadruk ligt eerder op het empathisch vermogen van de sociaal wetenschapper om zich eerder in menselijke handelingen in te leven dan hen te verklaren. Dit verstaan is volgens Winch net zo zeer een opgave voor de filosofie.¹⁷

In de beide soorten wetenschappen is tevens een onderscheid te maken in het falsificatieproces (Popper). Terwijl in de natuurwetenschappen een formule gefalsificeerd kan worden, is dit onmogelijk in de menswetenschappen. De onzekere factor is hier namelijk niet alleen de wetenschapper maar ook het studieobject dat zich aan een volkomen voorspelbaarheid onttrekt. Daarmee komt de waarschijnlijkheid van alle voorspellingen bij voorbaat op losse schroeven te staan.

6. *Alogische en onlogische overtuigingen*

De relatie tussen conceptualiseringen – hoe kijk ik tegen de wereld aan? – en menselijk handelen wordt nader onderzocht aan de hand van de analyse van Vilfredo Pareto¹⁸. Belangrijk is de constatering dat mensen de neiging hebben hun gedrag te rationaliseren, d.w.z. van redenen te voorzien.¹⁹ Getracht wordt menselijk gedrag in het licht van de eigen overtuiging als ‘logisch’ tegenover ‘onlogisch’ weg te zetten. Daaruit blijkt dat de logica alleen geldigheid bezit in een dergelijk ‘web’ van overtuigingen. Dit onderscheid accepteert Winch echter niet zonder slag of stoot; vooral Pareto’s aanval op religieuze overtuigingen als zijnde volstrekt ‘onlogisch’ roept verzet op bij Winch. Hij nuanceert Pareto’s onderscheid door een verschil te maken tussen ‘onlogische’ en ‘a-logische’ overtuigingen.²⁰ Onlogische

¹⁵ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.77.

¹⁶ Vgl. hiermee hoofdstuk 3.5.

¹⁷ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p.85.

¹⁸ Pareto was een Italiaanse econoom en filosoof (1848-1923) die generalisaties in de menswetenschappen afwees.

¹⁹ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p. 92.

²⁰ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p. 95.

overtuigingen zouden kritiek mogelijkterwijs rechtvaardigen terwijl a-logische overtuigingen juist immanent onbewijsbaar zijn.

Wetenschappelijke proposities zijn bij uitstek ‘logisch’ omdat zij de gevolgde methode (meestal) bevestigen. Hierin zit meteen het verschil met de filosofie: de wetenschapper is altijd afhankelijk van zijn methode, de filosoof niet, want de methode *is* zijn wetenschapsveld.

Met betrekking tot de sociaal historische overlevering van wetenschappelijke methoden en ideeën spreekt Pareto over *derivaten* en *residuen*. Hetgeen in de ideeënvorming onveranderlijk wordt overgeleverd aan de volgende generatie behoort tot de laatste categorie: ideeën die blijvend het wereldbeeld bepalen; hetgeen aan verandering onderhevig is, behoort tot de hiervan afgeleide ideeën oftewel *derivaten*. Terwijl de residuen wetenschappelijke generaliseringën zouden toelaten, zijn derivaten slechts tijdelijke verschijningsvormen van deze ‘tijdloze’ proposities (bij Marx heet dit *ideologie* en bij Freud *rationalisering*).

Winch benadrukt het belang van de veranderlijke sociale factoren die aan conceptualiseringën ten grondslag liggen. Zowel Pareto als Durkheim (en Marx) laten zich verleiden tot quasi wetenschappelijke uitspraken over ‘de mens’ en ‘de maatschappij’.

Soelaas biedt Max Weber hierop. Diens methode van “Verstehen” behelst een ander perspectief: de wetenschapper is niet langer buitenstaander maar moet zich inleven in zijn studieobject. Net als bij taal gaat het niet om statistische wetten – in welke frequentie en context gebruik ik dat werkwoord? – maar om de poging om de taalgebruiker in *al zijn facetten te begrijpen*. Het volgende fragment uit Webers studie *Wirtschaft und Gesellschaft* uit 1922 maakt dit verschil duidelijk:

Verstehen kann heißen: 1. das *aktuelle* Verstehen des gemeinten Sinnes einer Handlung (einschließlich: einer Äußerung). Wir »verstehen« z.B. aktuell den Sinn des Satzes $2 \times 2 = 4$, den wir hören oder lesen (rationales aktuelles Verstehen von Gedanken) oder einen Zornausbruch, der sich in Gesichtsausdruck, Interjektionen, irrationalen Bewegungen manifestiert (irrationales aktuelles Verstehen von Affekten) oder das Verhalten eines Holzhackers oder jemandes, der nach der Klinke greift, um die Tür zu schließen, oder der auf ein Tier mit dem Gewehr anlegt (rationales aktuelles Verstehen von Handlungen). – Verstehen kann aber auch heißen: 2. *erklärendes* Verstehen. Wir »verstehen« *motivationsmäßig*, welchen Sinn derjenige, der den Satz $2 \times 2 = 4$ ausspricht, oder

niedergeschrieben hat, damit verband, daß er dies gerade jetzt und in diesem Zusammenhang tat (...).²¹

7. *De geïnternaliseerde regels van de taal*

Dat de wetten van de logica in de taal volgens andere regels verlopen, is de spil van Peter Winch's analyse. Het gaat niet om de betekenis van een woord in een vaste betekenis, zin en betekenis ontstaan pas in het gebruik en zijn uitdrukking van een sociaal discours: "To give an account of the meaning of a word is to describe how it is used; and to describe how it is used is to describe the social intercourse into which it enters"²². Het gaat – net als in het pragmatisme in de Angelsaksische filosofische traditie – niet om het *kennen* maar om het *kunnen*. Het enige wat we kunnen kennen zijn de mogelijkheden waaronder iets *kan ontstaan*. Het eerder aangehaalde 'verstaan' wordt hierdoor altijd verbonden aan de historiciteit van het onderzoeksobject. De empirische inbedding van de fenomenen betekent tevens hun afbakening in de wijze waarop we hen kunnen kennen: het kennen is eigenlijk *herkennen* ("recognition") en is te herleiden tot de manier waarop de sociale interactie gestructureerd is.

Op dit punt redt Winch het intelligibele karakter van taal en haar betekenis van het radicale nominalisme dat door Karl Popper als *methodological individualism*²³ wordt aangeduid. Er is volgens Winch sprake van een geïnternaliseerde relatie tussen taal en haar symboolkarakter (hij noemt dit ook wel *attitude*). Logica is niet een set van oneindig replicerbare en onafhankelijke regels – zoals in de natuurwetenschappen – maar een 'interne logica' die slechts een weergave is van de relaties van de dingen zoals we hen op een bepaald moment beschouwen.

8. *Conclusie en samenvatting*

Peter Winch rekent in zijn studie af met de notie dat de wetenschap zich in haar uitspraken moet beperken tot zuiver empirische proposities (logisch positivisme). Ook het radicale nominalisme van de postmoderne denkers kan niet op zijn goedkeuring rekenen. Eigenlijk

²¹ Dit citaat is afkomstig uit het eerste hoofdstuk, *soziologische Grundbegriffe*, en is te downloaden via "textlog.de".

²² *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p. 115.

²³ *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*, p. 119.

pleit hij voor een tussenweg: in plaats van een axiomatisch logisch referentiesysteem op mathematische basis moet de syllogistiek in de filosofie en de menswetenschappen vervangen worden door een logica die recht doet aan de historiciteit en de intersubjectiviteit van een interpretatie. Uitspraken kunnen dus niet zondermeer veralgemeniseerd worden, en ‘betekenis’ ontstaat alleen in een bijzondere – situationele – context. Winch verdedigt in feite de standpunten van de representanten van het pragmatisme²⁴ in de Angelsaksische wijsbegeerte. Hij is schatplichtig gebleken aan de erfenis van Ludwig Wittgenstein en de aanhangers van de zogenaamde *ordinary language philosophy*.

Verder wordt zijn naam in de Engelstalige Wikipedia in verband gebracht met het ontstaan van het *sociologism*, een tak van de filosofie die epistemologisch de oscillatie tussen het individu als betekenisgever en de historische werkelijkheid tot uitdrukking wil brengen. Gezien de titel van het boek lijkt me dat een gerechtvaardigd streven.²⁵

Winchs oogpunt is eigenlijk een herpositionering van de sociale wetenschappen in het algemeen, en die van de filosofie in het bijzonder. Sociale wetenschappers die een eenzijdige (dat wil zeggen: generaliserende) methode hanteren, dienen hierbij als negatief voorbeeld. Hiertoe behoren Durkheim, Mill en Newcomb, omdat zij geneigd zijn om een mechanistische visie af te leiden uit statistieken ofwel neurologische processen. Ook Pareto's *web of beliefs* kan in die zin eigenlijk niet voldoen aan de gestelde eisen, want ook hier ligt het gevaar van een te vergaande generalisering op de loer. Scharnierpunt van Winchs invalshoek is de taal als onzekere factor. Daarom zijn zowel Wittgenstein als Weber eerder positieve voorbeelden voor zijn zienswijze. De menswetenschappen zijn altijd afhankelijk van een sociale (=talige) context en zijn dus aan contingentie onderhevig.

²⁴ Binnen de traditie van het pragmatisme wordt een fundamenteel verband gelegd tussen de theorie en de praxis, het een is niet mogelijk zonder het ander. Daardoor komt de vraag naar de waarheid op de achtergrond te staan, omdat deze altijd ingebed is in een sociale context. Uiteindelijk gaat het niet om waarheid, maar om haar *gebruikswaarde*.

²⁵ Volgens dezelfde pagina heeft zijn ‘radicale kritiek op het subject’ geleid tot een aantal epigonen in de sociologie. Mijns inziens is er echter geen sprake van een radicale kritiek, hooguit van een kritische afbakening van het uitgangspunt, dat het handelen van individuen in hoge mate voorspelbaar zou zijn. Want het individu blijft hoe dan ook het kristallisatiepunt van zijn omgevingsfactoren, iets wat Winch volgens mij niet zou bestrijden.

9. *Eindoordeel*

De hierboven beschreven verwantschap van de filosofie en de sociale wetenschappen heeft Winch vooral toegeschreven aan de manier waarop zij *methodisch* te werk gaan. De filosofie is in die zin een sociale wetenschap, voor zover zij gestoeld is op *waarschijnlijkheid* in plaats van een strikt mathematische logica. Het probleem waarvoor zij zich gesteld ziet, is een immanent probleem: de wetenschapper staat niet tegenover de wereld (zoals in de natuurwetenschappen), de wereld die hij wil verklaren is via de taal al onderdeel van hemzelf.

Los van deze notie wil Winch een poging wagen om de a-priorische status van de filosofie te behouden – of te herstellen, zo men wil. Hij doet dit door op het belang van de taal te wijzen, die altijd al een positionering inhoudt van de taalgebruiker in een bepaalde situatie. Bij hem is het a-priorische moment de *conceptualisering*, de manier waarop wij de wereld benaderen.²⁶ Terwijl die a-prioriteit bij Kant een universeel karakter heeft, wordt zij bij Winch ingekaderd in het momentum, zij bezit slechts een historisch beperkte geldigheid.²⁷

Het probleem van de sociale wetenschappen is daarmee niet opgelost, de vraag naar ‘zin’ of ‘waarheid’ wordt daardoor alleen meteen gekoppeld aan de waarneming, de manier waarop de wetenschapper de gegevens die hem ter beschikking staan, inkleurt. In de sociale wetenschappen zijn daarbij vooral statistische gegevens relevant. Daarentegen geldt voor de filosofie: als we iets te weten willen komen over de wereld, moeten we iets te weten komen over onze relatie tot de wereld. De leus “ken u zelve” buigt Winch om in: “ken u zelve *via de taal*”. De taal kent daarbij geen gestolde betekenis, maar is een contingent gegeven.

In mijn oordeel zijn alle wetenschappen tegenwoordig multidisciplinair, dat wil zeggen dat er – ondanks de disciplinaire versplintering – een constante wisselwerking is tussen verschillende vakgebieden en hun methoden. Het lijkt me ook onzinnig om natuurwetenschappers enige empathie met hun studieobject te ontzeggen. Wellicht zul je je goed moeten kunnen verplaatsen in kankercellen om ze effectief te kunnen bestrijden. Het aloude credo van het “Verstehen” in plaats van “Erklären” is daarom mijns inziens achterhaald.²⁸ Vooruitgang in alle natuurwetenschappen zou – zonder kritische zelfreflectie en historisch bewustzijn – ondenkbaar zijn. De sociale wetenschappen kunnen niet zonder methoden uit de exacte wetenschappen en omgekeerd is elke natuurwetenschappelijke

²⁶ Vergelijk hiermee vooral het hoofdstuk “Philosophy and Science” (hoofdstuk 1.3, vanaf p.7).

²⁷ Dit wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 5.3 (p.123).

²⁸ Dit onderscheid is als eerste gemaakt door Wilhelm Dilthey (1833-1911).

inductie gebaat bij een proces van “Verstehen” om tot deductie te komen. De inmiddels overleden filosoof en sanskritist Frits Staal (1930-2012) verwoordde het als volgt: “De moderne academische wereld heeft zijn postdisciplinaire fase bereikt.”²⁹

Waardevol zijn echter de constatering dat *historiciteit* en de *ambigüiteit van de taal* enige voorzichtigheid gebieden ten opzichte van eenmaal opgedane kennis. Dit geldt echter evenzeer voor de zogenaamde geestes- als de natuurwetenschappen. Axiomatisch denken is voor elke vorm van wetenschap dodelijk. Dat contingentie een grotere rol speelt in de *humaniora* wil niet zeggen dat zij in de natuurwetenschappen geheel ontbreekt. Ook is het mijns inziens gevaarlijk een absolute waarheid aan de methoden in de exacte wetenschappen toe te schrijven. Ook hier is er sprake van ontwikkeling en vindt er een constante *fine tuning* van gehanteerde methoden plaats.

Bronnen:

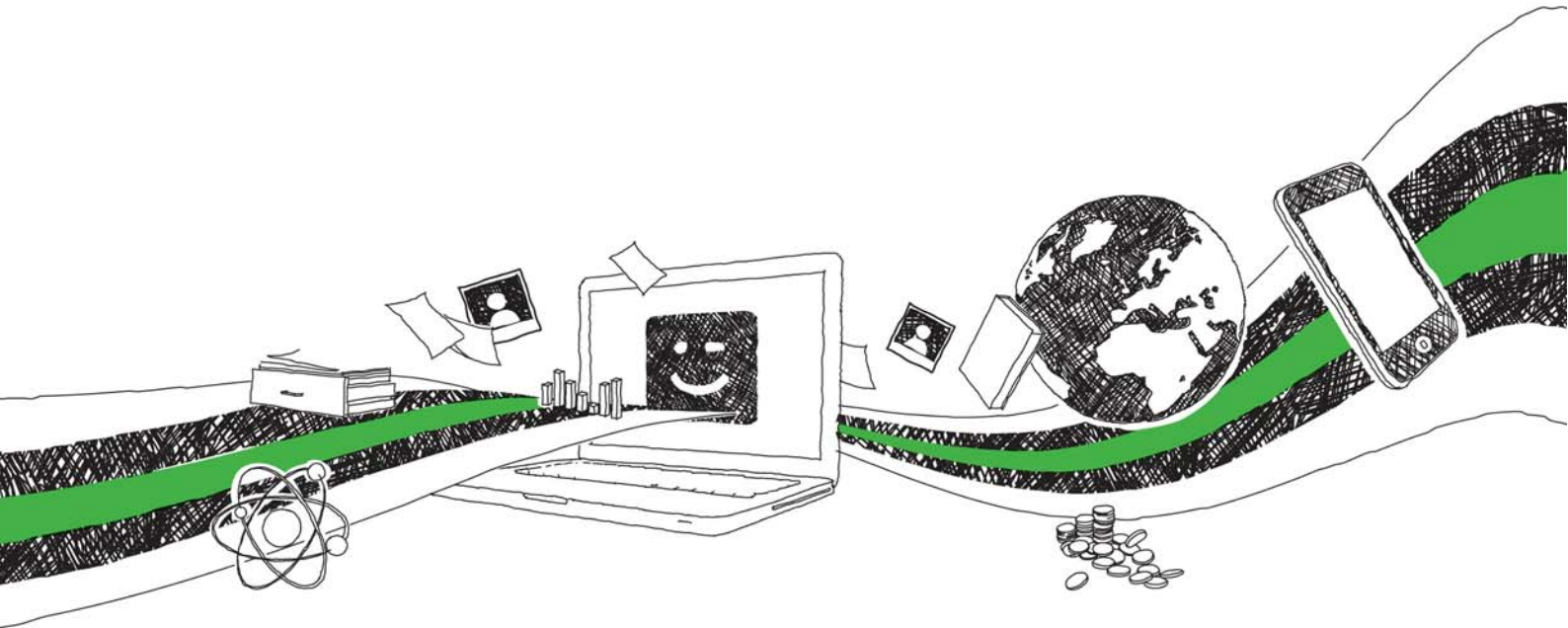
The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy, Peter Winch, Routledge 2008

Wirtschaft und Gesellschaft, Max Weber, vrij toegankelijk via textlog.de (eerste publicatie 1922)

Drie bergen en zeven rivieren, Frits Staal, Meulenhoff Amsterdam 2004

²⁹ Uit: *Drie bergen en zeven rivieren*, 2004, Meulenhoff Amsterdam, blz. 122.

YOUR KNOWLEDGE HAS VALUE

- We will publish your bachelor's and master's thesis, essays and papers
- Your own eBook and book - sold worldwide in all relevant shops
- Earn money with each sale

Upload your text at www.GRIN.com
and publish for free

